

Nejvyšší soud

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 229/2021

Datum rozhodnutí: 23. května 2022

Závěr: *Samotným zánikem, zrušením či zúžením SJM společné členství manželů v družstvu nezaniká. K zániku společného členství manželů v družstvu dojde až vypořádáním zaniklého, zrušeného nebo zúženého SJM, nebo uplynutím lhůty pro jeho vypořádání podle občanského zákoníku. Při oceňování družstevního podílu v bytovém družstvu je při vypořádání SJM zaniklého po 1. 1. 2014 třeba zásadně vyjít z obvyklé ceny družstevního podílu a jeho stavu v době rozhodování soudu o vypořádání SJM. Judikatura Nejvyššího soudu, která řešila tuto problematiku před 1. 1. 2014 podle příslušných ustanovení zákona č. 40/1964 Sb. odlišně, již není bez dalšího použitelná.*

Obsah: Předmětem sporu bylo vypořádání společného jmění manželů z manželství, které zaniklo rozvodem v roce 2015. Jako jedno z aktiv SJM vypořádal soud prvního stupně družstevní byt, který byl již dříve přikázán do výlučného vlastnictví žalobkyně. Do aktiv společného jmění zahrnul jeho cenu zjištěnou znaleckým posudkem ve výši 3 900 000 Kč. Soud vyšel z toho, že samostatným pravomocným rozsudkem vynesným v jiném řízení v roce 2018 byl družstevní podíl přikázán do výlučného vlastnictví žalobkyně, a proto se zabýval pouze cenou družstevního podílu, kterou zjišťoval k době jeho rozhodování, avšak podle stavu družstevního podílu (a tedy i bytu) v době zániku manželství, tedy i zániku SJM. V návaznosti na další zjištěná aktiva a pasiva SJM pak soud rozhodl o celkovém vypořádání SJM. Odvolací soud rozsudek potvrdil. V podaném dovolání žalobce vytýkal rozsudku odvolacího soudu, že v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu nevyšel ze stavu družstevního podílu k okamžiku jeho vypořádání, nýbrž ze stavu v době zániku SJM, což nejsou totožné okamžiky. Nejvyšší soud připustil dovolání k vyřešení otázky dosud neřešené, totiž jaké je rozhodné období pro oceňování hodnoty

družstevního podílu v bytovém družstvu pro účely vypořádání SJM provedeného na základě zákona č. 89/2012 Sb. Podle úpravy účinné do 31. 12. 2013 se v případě zániku manželství rozvodem stal členský podíl v bytovém družstvu výlučným majetkem toho z manželů, který byl na základě dohody nebo rozhodnutí soudu (§ 705 starého občanského zákoníku) určen výlučným členem družstva a nájemcem družstevního bytu. Druhý manžel měl nárok na vypořádání. Nejprve tedy soud rozhodoval o tom, který z rozvedených manželů bude nadále výlučným nájemcem družstevního bytu (a tedy i výlučným členem družstva), a až následně mohlo být rozhodnuto o vypořádání členského podílu. Podle aktuální právní úpravy obsažené v zákoně o obchodních korporacích společné členství manželů zaniká vypořádáním společného jmění manželů nebo marným uplynutím lhůty pro jeho vypořádání podle občanského zákoníku (§ 739 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb.). Zánik společného členství je tedy spojen s vypořádáním SJM k družstevnímu podílu. Samotným zánikem, zrušením či zúžením SJM společné členství manželů v družstvu nezaniká. K zániku dojde až vypořádáním zaniklého, zrušeného nebo zúženého SJM, nebo uplynutím lhůty pro jeho vypořádání podle nového občanského zákoníku. Předmětem vypořádání je vlastnické právo k družstevnímu podílu v bytovém družstvu neboli při vypořádání je řešena otázka, komu bude nadále náležet družstevní podíl. Není proto namístě nejprve v samostatném řízení rozhodnout o tom, kdo bude výlučným členem družstva, a teprve poté se zabývat vypořádáním družstevního podílu. Zánik společného členství manželů v bytovém družstvu přímo závisí na vypořádání samotného družstevního podílu. Proto již není nadále bez dalšího použitelná judikatura dovolacího soudu, která řešila tuto otázku při zániku SJM před 1. 1. 2014 podle příslušných ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, a byla ustálena v názoru, že „je třeba při oceňování členského podílu v bytovém družstvu v rámci vypořádání společného jmění manželů – bývalých společných nájemců družstevního bytu a společných členů bytového družstva – vyjít ze stavu (stavu družstevního bytu) i obvyklé ceny

tohoto podílu v době zániku společného nájmu družstevního bytu a společného členství rozvedených manželů v družstvu. Naopak, podle současné právní úpravy platí, že až vypořádáním SJM dochází k nabytí výlučného vlastnického práva k věci jedním z bývalých manželů, tedy až od tohoto okamžiku nabývá ten z manželů, komu je věc přikázána, plnou majetkovou hodnotu a může s věcí disponovat bez ohledu na druhého z bývalých manželů. Skutečnost, že majetkové společenství subjektů zaniklého SJM trvá až do jeho vypořádání, se ostatně projevuje i v tom, že je při vypořádání zaniklého SJM třeba zásadně vyjít z obvyklé ceny věci a jejího stavu v době rozhodování soudu. Při oceňování družstevního podílu v bytovém družstvu je proto při vypořádání SJM zaniklého po 1. 1. 2014 třeba zásadně vyjít z obvyklé ceny družstevního podílu a jeho stavu v době rozhodování soudu o vypořádání SJM. Pokud tedy bylo ocenění družstevního podílu, ze kterého soudy vycházely, provedeno podle jeho stavu ke dni rozvodu manželství, právní posouzení věci bylo chybné. Specifikem této věci nicméně bylo to, že o samotném družstevním podílu bylo (byť nesprávně) pravomocně rozhodnuto v samostatném řízení. Proto již nebylo možno znovu rozhodovat o tom, komu družstevní podíl připadne. Za těchto specifických okolností bude proto nutno provést ocenění družstevního podílu podle stavu ke dni, kdy o výlučném vlastnictví družstevního podílu bylo rozhodnuto, tj. k roku 2018.

Související judikatura: rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. 31 Cdo 2036/2008 (nadále nepoužitelný při aplikaci nového občanského zákoníku na vypořádání SJM po 1. 1. 2014), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1205/2019.

Relevantní ustanovení: § 739 zákona o obchodních korporacích, § 740 občanského zákoníku.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo 706/2022

Datum rozhodnutí: 17. května 2022

Závěr: *Finanční prostředky uložené na běžném bankovním účtu jsou majetkem peněžního ústavu, zatímco osobě, pro niž je účet veden, svědčí toliko pohledávka vůči příslušné bance na vyplacení předmětných prostředků. Jestliže je na účet nedůvodně přesunuta finanční částka a dojde-li následně rovněž bez náležitého titulu k jejímu transferu*

z účtu na konto třetí osoby, bude zpravidla nutno uzavřít, že vůči konečnému příjemci uvedeného prospěchu může nárok z bezdůvodného obohacení uplatnit majitel daného účtu, nikoli osoba, jejíž finance na něj byly prove situovány. Posledně řečený subjekt totiž není vlastníkem uložených peněz (tím je dle shora zmíněného banka), nesvědčí mu ani přímé oprávnění vůči peněžnímu ústavu (to se upíná k majiteli účtu, na něž byly prostředky vloženy), přičemž pohledávkou disponuje pouze za tím, do jehož sféry finance převedl, nikoliv již za třetí osobou, které byly prostředky později postoupeny.

Obsah: Meritem sporu bylo určení vyživovací povinnosti matky vůči zletilému synovi. Jedním z uplatněných nároků však byl i nárok na zaplacení konkrétní částky, kterou si žalobcova matka ponechala, čímž jí mělo vzniknout bezdůvodné obohacení. Tato částka byla deponována na původně společném účtu rodičů žalobce, přičemž pocházela z prostředků stavebního spoření vedeného na žalobce. Podle dohody rodičů žalobce přitom měly prostředky stavebního spoření být žalobci vyplaceny v okamžiku potřeby. Ohledně sporné částky bylo zjištěno, že je žalobce převedl z účtu stavebního spoření na účet svého otce, a ten je pak převedl na společný účet rodičů. Soud prvního stupně nárok žalobce zamítl, neboť se žalobci nepodařilo prokázat, že prostředky jeho stavebního spoření byly z otcova účtu odeslány na účet žalobcovy matky, jelikož žádné takové transakce v odpovídající výši nebyly dohledány. Odvolací soud však rozsudek soudu prvního stupně v této části změnil tak, že nároku v podstatné části vyhověl. Na základě předložených důkazů totiž dovedl, že podstatnou část prostředků z žalobcova stavebního spoření otec žalobce na účet žalobcovy matky zaslal. Proti rozsudku podala žalobcova matka dovolání s argumentem, že rozsudek odvolacího soudu se odchyluje od judikatury Nejvyššího soudu v otázce pasivní legitimity k vydání bezdůvodného obohacení. Povinnost vydat plnění získané bez právního důvodu vzniká podle zákona tomu, kdo je nabyt, nikoliv osobě, jež má předmět plnění aktuálně v držení nebo která jej skutečně spotřebovala. V tomto směru upozorňuje na skutkové zjištění soudu prvního stupně, že předmětná částka byla ze spořicího účtu žalobce zaslána na bankovní účet jeho otce, nikoliv na ING konto, z čehož dovozuje, že pouze otec žalobce jakožto osoba, jíž bylo bez právního důvodu plněno, může být subjektem povinným k vydání tohoto plnění. Nejvyšší soud dovolání vyhověl. Podle konstantní judikatury Nejvyššího soudu

platí, že finanční prostředky uložené na běžném bankovním účtu jsou majetkem peněžního ústavu, zatímco osobě, pro niž je účet veden, svědčí toliko pohledávka vůči příslušné bance na vyplacení předmětných prostředků. Jestliže je na účet nedůvodně přesunuta jistá finanční částka a dojde-li následně rovněž bez náležitého titulu k jejímu transferu ze zmíněného účtu na konto třetí osoby, bude zpravidla nutno uzavřít, že vůči konečnému příjemci uvedeného prospěchu může nárok z bezdůvodného obohacení uplatnit majitel daného účtu, nikoli osoba, jejíž finance na něj byly prve situovány. Posledně řečený subjekt totiž není vlastníkem uložených peněz (tím je dle shora zmíněného banky), nesvědčí mu ani přímé oprávnění vůči peněžnímu ústavu (to se upíná k majiteli účtu, na něj byly prostředky vloženy), přičemž pohledávkou disponuje pouze za tím, do jehož sféry finance převedl, nikoliv již za třetí osobou, které byly prostředky později postoupeny. Tento náhled zároveň koreluje s tezí, opakovaně proponovanou judikaturou Nejvyššího soudu, dle níž povinnost vydat plnění nabyté bez právního důvodu stíhá adresáta plnění, nikoliv osobu, která má předmět plnění aktuálně ve svém držení. Nabude-li dodatečně spornou hodnotu odlišný subjekt, povinnost vydat přijatý prospěch na něj nepřechází, neboť závazkový vztah z bezdůvodného obohacení se utváří jen mezi tím, kdo se obohatil, a tím, na jehož úkor obohacení vzniklo. V posuzované věci odvolací soud opomněl, že bez právního důvodu bylo plněno toliko otci žalobce, neboť na jeho účet (do jeho výlučné dispozice) byly převedeny finanční prostředky ze stavebního spoření žalobce, aniž by byl prokázán právní důvod pro takové jednání. I pokud byla shodná částka následně převedena z účtu otce žalobce na ING konto, povinným k vydání bezdůvodného obohacení zůstává nadále toliko žalobcův otec jako adresát plnění, neboť povinnost vydat bezdůvodné obohacení na žalovanou spolu se spornými financemi nepřesla. Je tedy nutné uzavřít, že žalovaná v této kauze není pasivně věcně legitimovanou osobou k vydání bezdůvodného obohacení a odvolací soud pochybil, když ji z tohoto důvodu zavázal k úhradě žalované částky.

Související judikatura: rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2004, sp. zn. 35 Odo 801/2002.

Relevantní ustanovení: § 2991 odst. 1 občanského zákoníku.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 418/2022

Datum rozhodnutí: 17. května 2021

Závěr: *Peněžitá pohledávka není absolutním právem ve smyslu ustanovení § 2910 věty první občanského zákoníku. Peníze na bankovním účtu jsou pohledávkou majitele účtu za bankou. Taková pohledávka je svojí povahou relativním (obligačním) právem, a zásah do takového práva je tak zásahem do práva relativního (obligačního). Skutková podstata druhé věty § 2910 občanského zákoníku je dána tehdy, je-li porušena právní norma, jejíž obsah je zaměřen na ochranu před vznikem určité újmy, aniž by došlo k přímému zásahu do absolutního práva. Porušení takové normy je však relevantní pouze v tom případě, pokud vede k újmě, které má zabránit (tj. porušení ochranného účelu daného pravidla). Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, není zaměřen na ochranu fyzických či právnických osob před vznikem újmy způsobené podvodným jednáním osob vstupujících do bankovních převodů, nýbrž jeho účelem je zabránit zneužití finančního systému státu k legalizaci výnosů z trestné činnosti a k financování terorismu, a proto není ve vztahu k takovým osobám tzv. ochrannou normou ve smyslu § 2910 věty druhé občanského zákoníku.*

Obsah: Spor byl veden o náhradu škody, která měla vzniknout tím, že žalovaná banka v důsledku podvodného jednání třetí osoby, spočívajícího v zaslání pokynu k přesměrování platby žalobkyně v rámci obchodní transakce s partnerem se sídlem a podnikajícím v Dubaji do České republiky, zaslala na běžný účet, který si u žalované o několik dní dříve otevřela osoba, která se prokázala britským pasem, částku 265 000 USD. Škoda ve výši 265 000 USD žalobkyni měla vzniknout v příčinné souvislosti s porušením povinností, které žalované bance ukládá zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (AML). Soud prvního stupně žalobě vyhověl, odvolací soud žalobu zamítl. Skutkový stav byla zjištěn následovně. Žalobkyně obdržela fakturu od svého obchodního partnera za jí poskytnuté služby. Následně žalobkyně obdržela od svého partnera informaci, že jí bude zaslána nová faktura na stejné služby s jiným číslem účtu; tuto fakturu poté obdržela mailovou zprávou, která nebyla nijak autorizována (elektronický podpis apod.). Účet, na který mělo být placeno, byl veden u žalované banky. Žalobkyně dle druhé faktury zaplatila na účet u žalované banky. Dále bylo zjištěno, že účet, na který byla

platba provedena, byl zřízen o několik dní dříve občankou Velké Británie, která se prokázala cestovním pasem. Na účet měla být placena část mzdy zřizovatele účtu. Později bylo zjištěno, že pas byl již dříve nahlášen jako odcizený. Platba dorazivší na účet žalované banky byla vzápětí rozeslána v menších částkách na účet do Nigérie. Teprve po provedení těchto plateb byl účet zablokovan a začala prověrka vlastníka účtu. Odvolací soud uzavřel, že vzhledem k absenci příčinné souvislosti mezi případným porušením povinností stanovených v § 8 odst. 1 písm. a), odst. 9 a § 15 AML žalovanou a vznikem škody, která žalobkyni v daném případě vznikla, nedovodil odpovědnost žalované za tuto škodu podle § 2910 věty druhé občanského zákoníku. Dovození odpovědnosti žalované podle § 2910 věty první občanského zákoníku je vyloučeno vzhledem k tvrzenému mechanismu vzniku škody, kdy došlo k zásahu do práva relativní povahy. Žalobkyně podala proti rozsudku odvolacího soudu dovolání, které odůvodnila tím, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá v nesprávném právním posouzení věci. Žalobkyně vymezila přípustnost dovolání otázkou, zda mají pohledávky svou absolutní stránku, a zda tedy zásah do práv k pohledávce může být zásahem do absolutního práva dle § 2910 věty první občanského zákoníku. Podle jejího názoru měla být tato otázka vyřešena odlišně od řešení, které vyplynulo z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 3320/2020. Dále žalobkyně považovala za podstatné vyřešení dosud dovolacím soudem neřešených otázek, zda AML chrání individuální zájmy osob poškozených trestnou činností, a proto je ve smyslu § 2910 věty druhé o. z. tzv. ochrannou normou ve vztahu k žalobkyni, v jakém okamžiku vzniká škoda, zda již připsáním bezhotovostní platby na účet příjemce, nebo v okamžiku, kdy byly peněžní prostředky z účtu příjemce odepsány, a zda je škoda spočívající v tom, že se pohledávka stala fakticky nedobytnou, adekvátním následkem porušení povinností uložených AML. Dovolání bylo zamítnuto. Nárok na náhradu újmy pro porušení zákona vychází z § 2910 občanského zákoníku. Skutková podstata § 2910 věty první občanského zákoníku se zaměřuje na ochranu absolutních práv, proto je nutné nejprve odpovědět na otázku, zda peněžité pohledávky jsou absolutním právem a zda zásah do práv k takové pohledávce může být zásahem do absolutního práva dle § 2910 věty první občanského zákoníku. Peníze na bankovním účtu jsou pohledávkou majitele účtu za bankou. Taková

pohledávka je svojí povahou relativním (obligačním) právem, a zásah do takového práva je tak zásahem do práva relativního (obligačního). Odvolací soud tedy správně dovodil, že povinnost žalované k náhradě škody podle § 2910 věty první občanského zákoníku není dána. Dále bylo předmětem posouzení, zda AML chrání individuální zájmy osob poškozených trestnou činností, a proto je ve smyslu § 2910 věty druhé občanského zákoníku tzv. ochrannou normou ve vztahu k žalobkyni. Tato otázka nebyla dosud Nejvyšším soudem řešena. Skutková podstata druhé věty § 2910 občanského zákoníku je dána tedy, je-li porušena právní norma, jejíž obsah je zaměřen na ochranu před vznikem určité újmy, aniž by došlo k přímému zásahu do absolutního práva. Porušení takové normy je však relevantní pouze v tom případě, pokud vede k újmě, které má zabránit (tj. porušení ochranného účelu daného pravidla). AML upravuje v návaznosti na právo Evropské unie některá opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a některá práva a povinnosti osob při uplatňování těchto opatření. Účelem zákona je „zabránění zneužívání finančního systému k legalizaci výnosů z trestné činnosti a k financování terorismu a vytvoření podmínek pro odhalování takového jednání“ (§ 1 zákona AML). Pojem legalizace výnosů z trestné činnosti AML v § 3 odst. 1 definuje jako „jednání sledující zakrytí nezákonného původu jakékoliv ekonomické výhody vyplývající z trestné činnosti s cílem vzbudit zdání, že jde o majetkový prospěch nabytý v souladu se zákonem“, přičemž dále uvádí případy podob, jakých toto jednání může nabývat. V § 3 odst. 2 AML vymezuje pojem financování terorismu. Porušení právní normy zakládá povinnost k náhradě újmy podle § 2910 věty druhé občanského zákoníku pouze tehdy, když je tato norma zaměřena na ochranu osob, k nimž poškozený náleží (osobní oblast ochrany), když je újma právě toho druhu, jakému má právní norma zabránit (věcná oblast ochrany), a když k újmě dojde právě tím způsobem, kterému chce právní norma čelit, resp. musí nastat riziko, na které je ochranná norma zaměřena (modální oblast ochrany). AML není zaměřen na ochranu fyzických či právnických osob před vznikem újmy způsobené podvodným jednáním osob vstupujících do bankovních převodů, nýbrž jeho účelem je zabránit zneužití finančního systému státu k legalizaci výnosů z trestné činnosti a k financování terorismu. AML tedy neslouží k ochraně individuálních zájmů osob poškozených

trestnou činností, a proto není ve vztahu k žalobkyni tzv. ochrannou normou ve smyslu § 2910 věty druhé občanského zákoníku.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2021, sp. zn. 23 Cdo 3320/2020.

Relevantní ustanovení: § 2910 občanského zákoníku.

Ústavní soud

Nález Ústavního soudu České republiky I. ÚS 1785/21

Datum rozhodnutí: 28. června 2022

Závěr: *Stojí-li v medicínském sporu na jedné straně pacient tvrdící, že mu protiprávním jednáním poskytovatele zdravotních služeb vznikla újma, a na straně druhé poskytovatel zdravotních služeb, který porušil svou povinnost vést řádně zdravotnickou dokumentaci pacienta, jsou důkazní možnosti procesních stran reálně nerovnovážné. V takovém případě je soud povinen zvážit obrácení důkazního břemene ohledně prokazování (ne)splnění některého z předpokladů odpovědnosti za újmu (nejčastěji existence protiprávního jednání – postupu non lege artis). Obrácení důkazního břemene představuje prostředek ultima ratio a je namístě jen tehdy, nelze-li tvrzení pacienta prokázat ani uložením vysvětlovací povinnosti protistraně.*

Obsah: Spor před obecnými soudy byl veden o náhradu újmy na zdraví, která měla být způsobena nedostatečnou léčbou nádorového onemocnění. Kožní lékař diagnostikoval nezhoubný nádor, avšak následně se ukázalo, že jde o nádor maligní, jehož léčba byla mnohem rozsáhlejší a invazivnější než v případě, kdyby byl druh nádor odhalen včas. Obecné soudy žalobu v konečném důsledku zamítly. Ve věci bylo provedeno rozsáhlé dokazování včetně zpracování znaleckého posudku. Soud prvního stupně uzavřel, že vzhledem k tomu, že „neexistuje jakýkoliv záznam, popis či jiné zachycení předmětného útvaru žalobce v rozhodné době, tedy v době zákroku žalovaného, z obsahu jeho výpovědi také popis nenapovídá jinému závěru, nelze závěr znalkyně konfrontovat s tímto stavem ani objektivně podrobit dalšímu přezkumu a toliko odkázat na její jednoznačný závěr opřený i o její dlouholetou profesionální zkušenost. I když zdravotní dokumentace vedená žalovaným je strohá a prakticky neobsahuje žádné údaje o provedeném klinickém vyšetření, popis

problému ani jiné zjištění o pacientovi, jeho osobní anamnéze atd., nejedná se o pochybení způsobilé založit předmětný nárok“. Stěžovatel jako žalobce neunesl důkazní břemeno k tvrzení, že lékař postupoval *non lege artis*, tj. neposkytl stěžovateli zdravotní péči na náležité odborné úrovni ve smyslu § 4 odst. 5 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. Odvolací soud po doplnění dokazování rozsudek potvrdil. Dovolání bylo odmítnuto pro nepřípustnost. Stěžovatel spatřoval porušení svých základních práv především v pochybení obecných soudů při zjišťování otázky, zda vedlejší účastník poskytl stěžovateli zdravotní služby na náležité odborné úrovni, tj. zda byl jeho postup při vyšetření stěžovatele *lege artis* či *non lege artis*. V této souvislosti obecným soudům vytýkal již obsah zadání znaleckého posudku, nesprávně vedený výsledek soudní znalkyně, jakož i následné hodnocení znaleckého posudku, jehož závěry měly obecné soudy jen nekriticky (mechanicky) přijmout. Stěžovatel nebyl znalkyní ani řádně vyšetřen. Proto stěžovatel odmítl právní závěr obecných soudů, že neunesl důkazní břemeno k tvrzení o postupu lékaře *non lege artis*; důkaz popisující kožní útvar na jeho čele v době ošetření vedlejším účastníkem objektivně neexistoval, z důvodu, který objektivně nemohl ovlivnit. Důkazní břemeno tedy nemůže ležet na jeho straně za situace, kdy vedlejší účastník zanedbal svoji povinnost vést řádně lékařské záznamy. Ačkoli obecné soudy strohost zdravotnické dokumentace samy konstatovaly, nevyvodily z této skutečnosti relevantní závěry a jejich rozhodnutí jsou nepřezkoumatelná. Ústavní soud stížnosti vyhověl, neboť napadená rozhodnutí vybočila z mezí ústavnosti s ohledem na medicínsko-právní základ sporu. V medicínsko-právních sporech je častým důkaz znaleckým posudkem. Jakkoli je v odůvodněných (typově pravidelných) případech znalecký posudek významným důkazním prostředkem, nesmí zůstat jediným a zejména nemůže nahrazovat nedostatek skutkových zjištění. Je-li pro rozhodnutí nezbytný znalecký posudek, je třeba, aby znalci byly předloženy kompletní podklady, prezentující nejen písemnou dokumentaci, ale i další tvrzení, která soud shledal jako relevantní k rozhodnutí dané věci. Metodologie znaleckého dokazování vyžaduje, aby obecné soudy i znalec kriticky hodnotili úplnost a bezvadnost podkladových materiálů, které znalec svému zkoumání podrobuje. Vychází-li soudní znalec z podkladů, které nejsou pro zjištění sporné otázky relevantní

(a úkolem soudu je vést dokazování efektivně a hospodárně, tedy se zadání zbytečného znaleckého zkoumání v první řadě vyvarovat), je třeba posudek v tomto duchu jako důkaz zhodnotit a z učiněného hodnocení vyvodit adekvátní skutkové závěry, a to třeba i v tom směru, že z posudku potřebný skutkový závěr neplyne. Je-li tomu tak, je nutno se zaměřit na ostatní dostupné důkazní prostředky, případně účastníky řízení poučit. Hodnocení důkazu znaleckým posudkem spočívá v posouzení, zda závěry posudku jsou náležitě odůvodněny, zda jsou podloženy obsahem znaleckého nálezu, zda bylo přihlédnuto ke všem skutečnostem, s nimiž se bylo třeba vypořádat, zda závěry posudku nejsou v rozporu s výsledky ostatních důkazů a zda odůvodnění znaleckého posudku odpovídá pravidlům logického myšlení. Aby soud mohl znalecký posudek odpovědně hodnotit, nesmí se znalec omezit na podání odborného závěru, nýbrž z jeho posudku musí mít soud možnost seznat, z kterých zjištění v posudku znalec vychází, jakou cestou k těmto zjištěním dospěl a na základě jakých úvah došel ke svému závěru. Významným důkazním prostředkem je také zdravotnická dokumentace. Podle § 53 zákona o zdravotních službách je lékař povinen vést zdravotnickou dokumentaci, což je vedle povinnosti postupovat s náležitou odbornou péčí (zvanou *lege artis*) a poskytovat zdravotní služby na základě informovaného souhlasu pacienta jednou ze tří základních zákonných povinností poskytovatele zdravotních služeb. Porušení povinnosti vést řádně zdravotní dokumentaci samo o sobě za postup *non lege artis* označit nelze, neboť nejde o poskytnutí zdravotní služby v pravém slova smyslu. Samotným pochybením ve vedení zdravotnické dokumentace újma pacienta na zdraví nevznikne; újma může například vzniknout vlivem nesprávnosti záznamu, nikoli však jím samotným. Jde tedy o povinnost doprovodnou, která však může mít podstatný vliv na důkazní situaci (obou) účastníků v následném soudním řízení. Dokumentace má přímo klíčovou informační hodnotu, neboť nedbalé vedení zdravotnické dokumentace může i při sebepečlivěji a správně poskytnuté zdravotní péči vést k nemožnosti tuto skutečnost prokázat. Soudní znalec jako odborník může (je-li toho podle uvážení soudu třeba) obsah zkoumané zdravotnické dokumentace zasadit do kontextu obvyklé praxe a zhodnotit, zda a jak se jí zkoumaná dokumentace vymyká, zda by sám v předestřené situaci (za konkrétně daných skutkových okolností) postupoval stejně či

jinak (a jak) atp. Po znalci však nelze požadovat odpověď na otázku, zda obsah zdravotnické dokumentace splňuje zákonem předepsané náležitosti. Úvaha, zda lze zjištěnou skutečnost subsumovat obsahu právní normy, je otázkou právní, kterou náleží zodpovědět soudu, neboť jedině ten je k tomu nadán potřebnou pravomocí i odpovědností. Z hlediska rozložení důkazního břemene mezi účastníky civilního řízení sporného platí obecné pravidlo, podle kterého rozsah důkazního břemene, tedy okruh skutečností, které konkrétně musí ten který účastník prokázat, zásadně určuje hmotněprávní norma, to znamená právní předpis, který je na sporný vztah aplikován. Existují ovšem okolnosti, které mohou výjimečně odůvodnit modifikaci tohoto obecného pravidla. V některých typech sporů se důkazní břemeno účastníka (zpravidla žalobce) z povahy věci může stát neúnosným bez jeho viny. Typicky jde například o určení výše náhrady škody, jejíž základ byl prokázán, anebo právě o medicínsko-právní spory, které jsou specifické a z hlediska zásady rovnosti účastníků často od počátku nevyvážené. Tím nemá být řečeno, že jsou typy řízení, v nichž se důkazní břemeno takzvaně obrací automaticky. Nejde o jev pravidelný, do důkazně svízelného postavení se v nich ovšem žalobce dostává častěji a obecné soudy si i s takovými situacemi musejí umět poradit s citem pro věc – například zvážit ad hoc, zda jimi souzený případ nevyžaduje zvláštní procesní přístup. Je totiž porušením principu rovnosti zbraní, je-li účastníku řízení uloženo nesplnitelné důkazní břemeno. Z procesního hlediska se výjimečná nerovnováha účastníků medicínskoprávních sporů projevuje právě ve významu řádného vedení zdravotnické dokumentace jako potenciálního důkazu klíčové povahy; jehož podoba a existence je v rukou pouze jedné z budoucích procesních stran. Nesplnění této povinnosti se proto může podle konkrétních okolností věci projevit v úvaze soudu o přenesení důkazního břemene na toho, kdo zdravotní dokumentaci nevedl řádně, neboť vlivem neúplné zdravotnické dokumentace se důkazní břemeno může stát pro žalobce (pacienta) neúnosným. Stojí-li v medicínském sporu na jedné straně pacient tvrdící, že mu protiprávním jednáním poskytovatele zdravotních služeb vznikla újma, a na straně druhé poskytovatel zdravotních služeb, který porušil svou povinnost vést řádně zdravotnickou dokumentaci pacienta, jsou důkazní možnosti procesních stran reálně nerovnovážné. V takovém případě je soud povinen zvážit obrácení

důkazního břemene ohledně prokazování (ne)splnění některého z předpokladů odpovědnosti za újmu (nejčastěji existence protiprávního jednání – postupu *non lege artis*). Spravedlivým výsledkem řízení nemůže být zamítnutí žaloby za situace, kdy se žalobce v důkazní nouzi ocitl v důsledku porušení (byť sekundární) povinnosti poskytovatelem zdravotní péče, který ze svého pochybení nesmí fakticky těžit. Následkem obrácení (přenesení) důkazního břemene na poskytovatele zdravotních péče je presumpce protiprávního jednání jako jednoho z předpokladů vzniku újmy na zdraví (postupu *non lege artis*), neprokáže-li žalovaný zdravotnický subjekt opak. Jakkoli se uvedený závěr může zdát nepřiměřeně znevýhodňující poskytovatele zdravotní péče, je jen logickým vyústěním skutečnosti, že je to poskytovatel zdravotní péče (a nikdo jiný), kdo má existenci takového důkazu (který může podle okolností svědčit i v jeho prospěch) pro případ soudního sporu v rukou. V této konkrétní věci obecné soudy dospěly po provedeném dokazování k závěru, že stěžovatelem tvrzený postup vedlejšího účastníka *non lege artis* s ohledem na strohost lékařské zprávy nebude možné objasnit a současně že soudní znalkyně v postupu vedlejšího účastníka (z podkladů, které

měla k dispozici) nedostatky neshledala, následkem čehož byla žaloba stěžovatele zamítnuta pro neunesení důkazního břemene. To je podle Ústavního soudu právní závěr předčasný; povinností obecných soudů bylo s ohledem na výše uváděnou judikaturu zvážít pro zachování principu rovnosti účastníků možnost obrácení důkazního břemene. Jak přitom plyne z výše uvedených citací, byly si obecné soudy samy nezaviněné důkazní nouze stěžovatele vědomy a měly potřebu ji zohlednit. Namísto promítnutí nastalé procesní situace v meritu věci ji však zohlednily při rozhodování o náhradě nákladů řízení „odpuštěním“ povinnosti nahradit náklady řízení vedlejšímu účastníkovi prostřednictvím nákladové moderace podle § 150 o. s. ř.

Související judikatura: nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 194/11, nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1430/13, nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 37/04, nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 14/17.

Relevantní ustanovení: § 4 odst. 5 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Zpracoval: Jan Tryzna